

Geopolitični vidiki evropske begunske in migracijske krize

IZVLEČEK

Prispevek obravnava geopolitične interpretacije vzrokov, geografskih razsežnosti in raznolikih posledic selitvenega vala s kriznih območij Severne Afrike in Bližnjega vzhoda v Evropo. Osredotoča se na čas po letu 2013, ko je migracijska kriza sledila veliki gospodarski krizi ter v času novih strateških zaostrovanj z Rusijo. V nekaj letih se je priselilo nad 5 milijonov ljudi. Begunska kriza je postala evropski problem zaradi vrste odločitev, ki so pomembno povečale obseg selitvenega vala, ga prepletle z gospodarsko-socialnimi motivi migracij, opustile nadzor in podcenjevale negativne gospodarske in kulturne učinke. Begunstvo je postalo eno od orodij političnih pritiskov.

Ključne besede: geopolitika, krizna območja, begunstvo, migracije, Evropa.

ABSTRACT

Geopolitical Aspects of European Refugee- and Migrant Crisis

The article deals on the geopolitical interpretations of the reasons, geographical size and various consequences caused by mass influx from crisis areas in North Africa and the Middle East to Europe in 2013 and beyond. The processes occurred short after world economic crisis and faced new strategic competition between EU – NATO and Russia. Over 5 million people immigrated to Europe within a few years. The refugee crisis became a European problem because of decisions that increase the volume of migration, intertwined with socioeconomic migration motives and underestimated the negative economic, cultural and political effects. The refugees became one of the tools of political pressure.

Key words: geopolitics, crisis areas, refugees, migrations, Europe.

O d leta 2013 dalje se Evropa sooča z velikim pritiskom migrantov; konec leta 2015 je ocena števila presegljo 5 milijonov. Zaradi obsega, dinamike, okoliščin in posledic je bilo dogajanje poimenovano »evropska migracijska kriza«. Časovno je sledila svetovni ekonomski krizi in sovpada z obujenimi zaostrovanji med ZDA, EU in Rusijo. O redko katerem procesu je v javnosti, strokah in politiki toliko različnih ter nasprotujočih si stališč in manipulacij.

Evropa ima v novejši zgodovini precej bogate izkušnje z množičnimi selitvenimi tokovi. Pred dobrim stoletjem so evropski izseljenci polnili Ameriko in ustvarjali kolonije. Po prvi svetovni vojni so preselili skoraj 9 milijonov prebivalcev (Magocsi, 2002, 46-49), v desetletju po drugi svetovni vojni je vsaj 20 milijonov zamenjalo državo bivanja (Mazower, 2002). Po dekolonizaciji so se v »matice« vračali vojaki in uradniki, sledili so jim še drugi. Evropske družbe so pestrile ekonomsko in politično motivirane selitve. Skozi desetletja industrijsko-terciarnega razvoja so selitve zaradi dela postale konstanta; iz Južne Evrope so se priseljevali v Zahodno in Srednjo Evropo ter Skandinavijo. Občasno so prihajale tudi manjše skupine imigrantov s kriznih območij, še posebej v devetdesetih letih 20. stoletja z območij nekdanje Jugoslavije ter Albanije (Zupančič, 2009, 86-87). Evropski integracijski procesi so ustvarili nove priložnosti za iskanje dela in kariere, selitvene smeri so ostale iste. Svetovno gospodarsko krizo je najbolj ostro občutila prav Evropa; velika brezposelnost ponovno silila ljudi v

Slika 1: Slovenska vlada je bila popolnoma nepripravljena na prihod velikega števila beguncev, kar se je odražalo v neustreznosti in neurejenosti prvih sprejemnih centrov. Na sliki je sprejemni center pri bivši tovarni Beti v Dobovi (foto: Boštjan Rogelj)

Avtor besedila:

JERNEJ ZUPANČIČ, dr. geografije,
 Oddelek za geografijo Filozofske
 fakultete Univerze v Ljubljani,
 Aškerčeva cesta 2, 1000 Ljubljana
 E-pošta: jernej.zupancic@ff.uni-lj.si

Avtorja fotografij:

MATJAŽ NAPONKOJ IN BOŠTJAN ROGELJ

COBISS 1.02 pregledni znanstveni članek

čezmorsko emigracijo. Nekatere države kot Nemčija, države Beneluksa in skandinavske države so gospodarsko razmeroma hitro okrevale; predvsem zaradi reform na trgu dela. Vendar se več kot polovica držav EU in med njimi vse južnoevropske države še naprej otepajo s številnimi ekonomskimi in socialnimi težavami ter brezposelnostjo. Zunaj svoje države dela skoraj 8 milijonov državljanov EU, brezposelnih je okrog 23 milijonov (Unemployment statistics, 2015). Zaradi eksodusa mladega, izobraženega prebivalstva se pojavlja problem socialne in kulturne vzdržnosti teh družb. V ta evropski interval je prišlo nad 5 milijonov beguncev in migrantov, tj. več kot kdajkoli v novejši zgodovini.

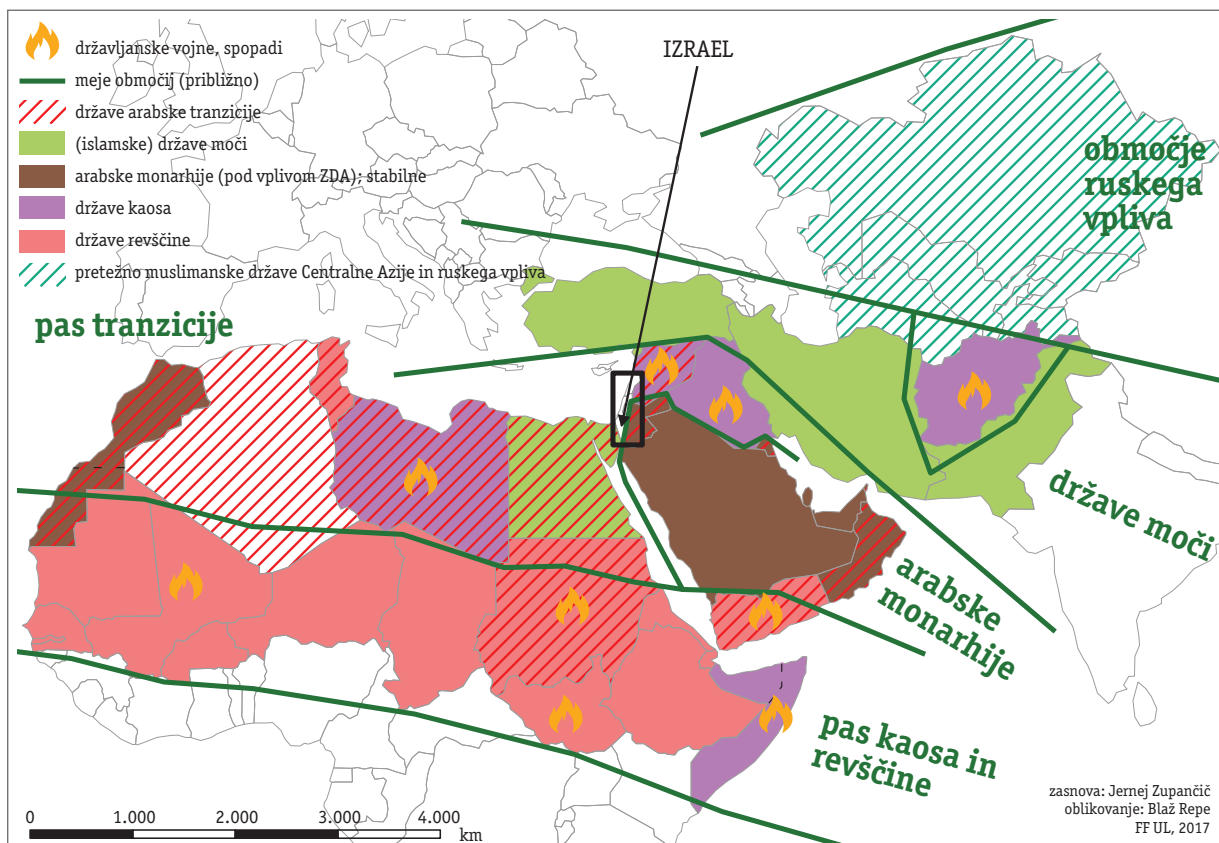
Geopolitična struktura sveta kriznih migracij

Begunstvo spremlja cone konfliktov različnih intenzivnosti, ki so značilno razporejene na mejšičih velikih geopolitičnih enot. To so hkrati tudi robovi nekdanjih velikih državnih sistemov ter države z naglimi spremembami političnih sistemov (Zupančič, 2005, 4-6). Območja strateškega prekrivanja ter države s totalitarnimi ureditvami so strukturno skoraj vnaprej določene, da v neugodnih okoliščinah pristanejo v neredu. Razporeditev kriznih območij opozarja na silno geopolitično dinamiko sveta, ki po koncu bipolarne ureditve išče nova ravnovesja ter v svojih stičnih in prekrivnih območjih sproža tudi

konflikte, povzročajo nered in globoke gospodarske ter socialne depresije.

Obširen prostor, s katerega prihaja v Evropo glavina beguncev in migrantov, obsega okrog 23 milijonov km² površine z več kot 700 mio prebivalcev. Glede na družbeno strukturo, razmerja moči in potekajoče novejšje procese, ki bistveno vplivajo tudi na begunske tokove, je mogoče heterogeno območje arabsko-islamskega sveta členiti na nekaj območij: Palestino z obkrožujočimi »državami kaosa«, pas »držav moči«, monarhije Arabskega polotoka, pas držav arabske tranzicije ter islamski pas revščine v predelu Sahela. Države Centralne Azije se izdvajajo posebej.

Slika 2: Geopolitična struktura islamskega sveta.

Politični zemljevid tega prostora je z nekaj izjemami rezultat evropskih kolonialnih posegov od 18. stoletja dalje. Pred tem sta bili glavni oblikovalki družbenih struktur arabska ekspanzija in za njo turški imperij. Izjema je bila Perzija. Hirajočo otomansko oblast so na Balkanu končali nacionalizmi, v Afriki pa kolonialne oblasti Španije, Francije, Velike Britanije in Italije (Legewie, 2004). Poskus panarabskega nacionalnega gibanja po razpadu turškega imperija ni bil uspešen. Prostor med Levantom in Indijskim oceanom sta kot mandatna ozemlja nadzirali Francija in Velika Britanija ter začrtali politične meje, ki so z nekaj manjšimi spremembami ostale do danes.

Levant je geografska (in zgodovinsko pogojena) oznaka za Vzhodno Sredozemlje; v ožjem pomenu vključuje države Jugozahodne Azije, ki mejijo na Sredozemsko morje, brez Turčije. Širša oznaka zajema morsko-kopenski stik vzhodnega dela Sredozemskega morja, tj. vzhodno od Italije.

Leta 1947 je v Palestini nastala judovska država Izrael, se v vojnah z Arabci povečala in okrepila ter postala zanesljiv ameriški zaveznik v času blokovske polarizacije. Sovjetski zvezi je uspelo skleniti zavezništvo z večino držav arabsko-mediteranskega loka (Zupančič, 2012, 73-74). Prevzele so nekatere elemente sovjetskega planskega gospodarstva, ne pa tudi socializma kot družbene ureditve. Še najbližje sta bili temu Libija in Sirija. Te države so pristale pri strankarskih in nato osebnih diktaturah. Države v pasu moči imajo drugačno zgod-

Slika 3: Pomembno vlogo pri oskrbi beguncev so imele številne nevladne organizacije in prostovoljci. Razdeljevanje humanitarne pomoči v sprejemnem centru pri bivši tovarni Beti v Dobovi (foto: Boštjan Rogelj).

vino. Kemalistična Turčija je postala članica NATO, Iran pa je po islamski revoluciji 1979 končal dolgo obdobje monarhije ter se mednarodno izoliral (Akščin, 2007). Po dekolonizaciji Indije je na zahodnem delu nastal multietnični islamski Pakistan, gorato območje med nekdanjo rusko in britansko interesno sfero je že konec 19. stoletja zapolnil Afganistan. Pakistan je ostal pod vplivom ZDA, socialistični prevzem oblasti v Afganistanu leta 1979 pa je zavarovala sovjetska vojaška intervencija ter se podaljšala v desetletno vojno (1979-1989) (Smith, 2003). Zaradi strateških interesov so ZDA podpirale radikalne islamske frakcije v protisovjetskem boju, pa tudi radikalni režim v Iraku, potem ko se je zapletel v devetletno vojno (1980-1988 z Iranom). Iraška invazija leta 1990 na Kuvajt je sprožila mednarodno vojaško intervencijo z vodilno vlogo ZDA, ki je tej naftno bogati državi vrnila neodvisnost. Leta 1992 je sledila ponesrečena ameriška opera-

cija zavarovanja humanitarne pomoči v Somaliji. Ključni mejnik predstavlja vojna proti terorizmu in vojaška intervencija leta 2001 v Afganistanu ter leta 2003 ponovno v Iraku. Obe državi sta prišli pod mednarodni nadzor. Intervencije v regijo niso prinesle miru. Sledilo je obdobje politično-teritorialnega drobljenja z oblikovanjem paradržav ter obširnih območij brez nadzora in reda. Leta 2011 je prišlo do serije ljudskih vstaj v osmih državah z avtokratskimi režimi; proces je dobil pozneje naziv »arabska pomlad« (Brownlee, Masoud, Reynolds, 2013, 7-24). Medtem ko so jih ponekod razmeroma hitro uredili z reformnimi ukrepi ali notranjimi intervencijami, so drugod vsaj začasno sledile kaotične razmere, v Libiji, Siriji in Jemnu pa državljanske vojne. V teh okoliščinah so verski fundamentalizmi pogost pojav. Opisani procesi so neposreden vzrok za množičen eksodus prebivalstva, ki od leta 2014 dalje močno trkajo na evropska vrata.

Neredko se pripisuje ameriškemu intervencionizmu glavino krivde za razsulo v vrsti držav islamske kulture, posledično pa tudi za radikalizacijo in ideologizacijo islama (O' Connor, 2007). To je precej zavajajoče. Medtem ko pri drugih družbah poteka sekularizacija, je pri muslimanskih opazna težnja po uvajanju verskih norm v pravne okvire (Lacoste, 2009, 114-116). Po uvedbi šeriatskega prava je v večini teh okolij sledila nestrpnost do drugih verskih skupnosti (De Falco, Radcliffe, Riccardi, 2014). Ti sistemi uporabljajo vero kot orodje za homogenizacijo družbe. V kriznih pogojih se skupnosti po razpadu upravnega reda oprimejo verskih institucij, ki jim edine nudijo določen red. Drugi pojav je distanciranje dela muslimanskih populacij v evropskih družbah, vključno s prostorsko avtosegregacijo (Lasserre, Gonon, 2008), kar je le deloma mogoče tolmačiti s socialnimi vzvodi, zgodovinskimi travmami in elementi kulturne obrambe (Basaam, 2001). Islamske skupnosti se radikalizirajo brez vpliva večinske družbe. Hkrati so se zaostri tudi odnosi med različnimi vejami islama, kar sproža ostre regionalne konflikte (Lacoste, 2009). Po drugi strani je stopnjevanje protizahodne panislamske kampanje odraz dokazovanja demografske, ekonomske, vojaške in kulturne moči ter stvar ambicij in očitne ekspanzije (Davis, Azizian, 2007). Na krepitev panislamskih teritorialnih pretenzij so opozarjali francoski geopolitiki (Lacoste, 1976) vsaj dve desetletji pred Huntingtonom (1996). Cone širjenja so predvsem v dveh smereh: iz sahelškega pasu revščine proti jugu ter proti domnevno bogati Evropi. Begunci

Šeriatsko pravo - iz arab. dobesedno pot k napajališču; predstavlja uvedbo izključno na islamskih verskih naukih temelječega prava. V praksi predstavlja politični problem zaradi radikalnih razumevanj (in praks) ter izvajanja tudi nad pripadniki verskih manjšin v pretežno muslimanskih državah.

so rezultat robne konfliktualizacije, a lahko v določenih primerih tudi sredstvo kolonizacije določenih teritorijev.

Največje begunsko-emigrativno območje sta (2016) Sirija in Irak, dve nekoč vojaško močni državi s totalitarnim ustrojem. Iraški režim je porazila druga vojaška intervencija »koalicije voljnih« pod vodstvom ZDA (leta 2003). Sledila je obsežna mirovna misija ob sodelovanju dela iraških sil ter Kurdov. Poskus rekonstrukcije in revitalizacije države je po nekaj začetnih uspehih zastal (Rambotsham, Woodhouse, Miall, 2010). Kurdska provinca na severu je dobila široko avtonomijo, večinski arabski del pa se je razdelil najprej po religijski (sunitski, šiitski) pripadnosti ter nato lokalno drobnil. Sirijski režim Al Asada je končala ljudska vstaja leta 2011. Sledil je kaos in državljanska vojna vseh proti vsem (Zupančič, 2013, 73). Tak razplet razpada etnično in versko raznolikih držav je dokaj tipičen in pričakovan, nadaljevanje pa ne. Na pogorišču obeh držav se je oblikovala posebna tvorba – islamska država (IS), ki so jo zapolnile radikalizirane skupine iz obeh držav, a se rekrutira z islamskimi bojevniki na versko-ideološki podlagi skoraj z vsega sveta (Hanne, Neuville, 2015). Radikalnih islamskih gibanj je v svetu več (na primer Al Kaida, Al-Shabaab, Boko Haram, Dsund-al Khalifa), vendar se je z razglasitvijo kalifata teritorializirala le IS. Konec leta 2015 je obvladovala okrog

150.000 km² ozemlja s približno 6 mio prebivalci in predstavlja novo jedro široke konfliktne cone. Razlaga, da gre pri IS predvsem za versko radikalizacijo razočaranih dedičev propadlih režimov, sicer interpretirajo motivacijo ljudi zaradi preteklosti, vključno z elementi »svete vojne«, a ne pojasnijo očitno širše podpore, ki jo je ta tvorba deležna, niti tega, da so njihove žrtve najprej in najbolj pripadniki krščanskih manjšin v teh državah. IS s svojim delovanjem izvaja predvsem etnokulturno čiščenje ter genocid. Proti IS vojaško nastopajo države z medsebojno navzkrižnimi strateškimi interesi. Vtis je, da jim povzročanje kaosa, vključno z begunci, v nekaterih ozirih ustreza. Podpirala ga je Saudska Arabija (Hannes, De la Neuville, 2015), sedaj ji ustreza zaradi slabitve šiitskega dela Iraka, v Jemnu pa lahko skoraj nemoteno intervenira. Turčija ima velike dobičke od transporta nafte (Lendmann, 2016) in končno tudi od transporta ljudi. Begunstvo je za vojne dobičkarje in »warlorde« (gospodarji vojne; sloji in sile, ki se okoriščajo v vojnah ter s posledicami vojn) zelo donosen posel. ISIS je brez turške intervencije izločila turškega konkurenta na jugu (Sirijo), obenem pa je nasprotna Kurdom, proti katerim vodi Turčija zelo neprijazno in občasnno genocidno politiko. Iranu ustreza slabitev konkurenta Turčije, kurdske provinc in sosednjih arabskih držav s Saudsko Arabijo kot glavnim ameriškim sidriščem v širši regiji.

Deloma ustreza Rusiji, saj z begunci »mehča« južnega konkurenta Turčijo ter povečuje možnosti rusko-kurdskega zavezništva. Begunski val povzroča v Evropi resno politično krizo EU. V pogojih evropsko-ameriško-ruskega zaostrovanja slabi Evropo v predelu največje šibkosti: na Balkanu. Ustreza Izraelu, ker sta z razpadom Sirije in Iraka izločena njena vojaško najmočnejša konkurenta (od obeh je vojaško močnejši Egipt, s katerim pa Izrael že nekaj desetletij vzdržuje boljše odnose). Paradržavne tvorbe, begunska območja, šibke države in razdrobljeni politični prostor na severu lahko vojaško in gospodarsko zmogljivi Izrael brez težav nadzira, krizne razmere pa mu dopuščajo tudi radikalne vojaške posege. Določene prednosti imajo celo ZDA: IS namreč vrši pritisk na zavezniške arabske države in kurdska območja ter ohranja potrebo po (upravičeni) ameriški navzočnosti na tem območju.

Begunstvo spremlja krizna območja

Po ocenah UNHCHR (United Nations High Commissioner on Human Rights) je bilo leta 2013 okrog 51, leta 2014 59,5 in leta 2015 okrog 64 mio oseb v pogojih begunstva. Dobra polovica (okrog 38,2 milijona) se nahaja v domačih državah (notranji begunci). Leta 2014 jih je bilo največ v Siriji (8 mio) in Kolumbiji (6 mio), Iraku (3,7 mio), Kongu (2,8 mio), Sudanu (2,2 mio) in južnem Sudanu (1,8 mio). Ocene števila beguncev se razlikujejo zaradi različnih meril ter pomanjkljivih evidenc. Vračanje beguncev sodi sicer med pomembne naloge postkriznega upravljanja, a je

sedaj dokaj skromno - le 2 mio (Der Neue Fischer Weltalmanach 2016, 10-13). Geografska razporeditev območij prisilne emigracije, tranzitnih ter ciljnih območij značilno spremlja krizna in konfliktna območja. Množični begunski tokovi so obenem med pomembnimi dejavniki širjenja problemskih območij in revščine, posebej v sosedstvu.

Skoraj tri četrtine vse trenutno ocenjene begunske kvote izhaja ali se nahaja na območju držav, kjer so različne veje islamske veroizpovedi prevladujoča kulturna platforma in se razteza od severnoafriških obal Atlantika na zahodu, prečka Arabski polotok in Malo Azijo do vključno doline Inda in podnožje Himalaje. Balkan, Vzhodna Evropa, Kavkaz in Centralna Azija obkrožajo ta prostor na severu, južno od Sahela se sooča s krščansko-animističnimi predeli. To je svetovni pas revščine (Barnett,

2003). Največja območja begunstva so sedaj v notranjih conah in sicer na mestu držav s turbulentnimi družbenimi spremembami, na katere pa so v preteklosti in še sedaj bistveno vplivale zunanje sile – jedra moči v Evropi, Aziji in Ameriki.

Upošteva tudi starejše begunske tokove vse od zgodnjih petdesetih let 20. stoletja dalje je v samo v predelu Bližnjega vzhodu skoraj 28 mio oseb v različnih pogojih begunstva. Njihova navzočnost približno zarisuje širše območje krize. Jedro konfliktno cone so območja Sirije in Iraka pod nadzorom ISIS ter cone spopadov v njihovem sosedstvu ter ločeno od tega še območje severnega Jemna zaradi državljanske vojne. Visoke zgoščitve beguncev so izjemna obremenitev gostiteljskih držav, kljub temu, da je večina beguncev v prostorsko zelo zgoščenih taboriščih, po strukturi dejansko polurbanih slumih.

Slika 4: Sprejemni center Dobova - Stara livarna je bil od sredine novembra naprej edina vstopna točka prek katere so begunci prihajali v Slovenijo (foto: Boštjan Rogelj)

Lastnina je skrajno omejena. Poleg zelo skromnega standarda in vprašljivih higienskih razmer sta dolgoročno glavna problema slaba izobrazba in delovna usposobljenost ter pomanjkanje priložnosti za delo. V takem okolju se zlahka uveljavlja specifičen vzporedni red, notranje pravo moči in razvejana omrežja oskrbe nujnih dobrin. Dobičkarstvo, korupcija in druge oblike ilegalnih aktivnosti oblikujejo notranjo socialno, politično in kulturno piramido ter spremenijo begunska taborišča v državo v državi, izločeno iz upravljanja gostiteljskih držav (Sandole, 2010).

Begunci so na izvornih območjih posedovali določeno imetje ter socialno mrežo. Po odhodu to večinoma trajno izgubijo, preostalo in priseljeno prebivalstvo pa se z uzurpacijami tega premoženja lahko precej okoristi. Povečani eksodus dostikrat deluje kot vzporedna ali celo ciljna korist »warlordov«; še posebej če se begunstvo spremeni v trajno izseljenstvo. Uzurpacije in druge prilastitve pa niso kolektivne in institucionalne, temveč klanovske, parcialne in mrežne, zato je politično in varnostno razsulo odličen medij za razraščanje vojnega dobičkarstva. Te nove lokalne in širše elite zaradi lastnih koristi ne sprejmejo zlahka novega reda mirovnih sil ter njihovih razvojnih programov (Litwak, 2007). Lokalni konflikti in poskusi destabilizacije so pogosti prav zaradi delovanja teh vzvodov. Če je navzoča tudi ideologizirana religijska komponenta, je ponovitev konflikta zelo verjetna. Kritiki (ameriškega in njihovih zaveznikov) intervencionizma radi pozabljajo na te okoliščine,

katerih jedro pa je treba iskati v družbeni strukturi iz časa pred izbruhom konfliktov.

Tako Sirija kot Irak (in enako tudi Libija) sta bili v času svoje stabilnosti močno militarizirani. Oblasti je ustrezal vseobsežen nadzor, ki je krepil identiteto države ter omogočal visoko stopnjo mobilizacije. Kljub omejenim demografskim kapacitetam so bile te države vojaško zmogljive. Za varnost režima je skrbel vseobsežen aparat; izurjen, oborožen ter z razpredeno informacijsko mrežo. Po razpadu sistema so se te skupine znašle v ideološkem vakuumu. Vstop v radikalne frakcije odporništva zoper mirovne sile ter v vojno dobičkarstvo je žal najbolj pogosta oblike kratkoročne preobrazbe servisnih služb nekdanjih diktatur (Litwak, 2007, 11-22). Te frakcije vstopajo v svet ilegalne ekonomije kriznih območij in se vključujejo tudi v begunske tokove zaradi dobičkov, prikrivanja svoje identitete ter drugih interesov.

Ko se prično begunci iz bližnjih regionalnih okvirov premikati proti novim destinacijam, postane zadeva logistično in materialno veliko bolj zahtevna. Premiki so dragi zaradi ilegalnega transporta, hrane, urejanja dokumentov in raznovrstnih storitev. Na stičnih območjih ter v predelih prehodnih držav se pričakovano oblikujejo ilegalne mreže za oskrbo ilegalnih prebežnikov. Zasluzki tega ilegalnega omrežja so zelo veliki, a nikoli zares dobro ocenjeni. Velik begunski val obremenjuje gospodarstvo v celoti, nekatere panoge (posebej turizem) pa hromi in omejuje.

Begunski tok proti Evropi in imigracijska kriza

Analiza sedanjih begunskih tokov s kriznih območij proti Evropi kaže, da so ti glede na časovno in prostorsko dinamiko ter strukturo precej drugačni kot doslej znani primeri. Tako stanje gre pripisati seriji političnih odločitev, ki so pričakovane krizne učinke spremenile v presenečenje, begunstvu pa dovolili, da se je skoraj do neprepoznavnosti prepletlo z oblikami gospodarsko-socialno motiviranih tipov selitev. Na ta način se je število migrantov bistveno povečalo in zaradi zgostitve v določenih predelih že v kratkem času pokazalo vrsto socialnih, prostorskih, političnih in kulturnih posledic. EU se je razgalila kot šibka in v ključnih pogledih nekompetentna pristopiti odgovorno in dolgoročno do nastalih izzivov. S tem je tudi sama prispevala, da je begunstvo postalo evropski problem. Dodatna težava je zaostren odnos EU in NATO z Rusijo, oslabitev (prehodnih) držav Balkana in premočen pogajalski položaj Turčije.

Največ migrantov prihaja iz Sirije in Iraka (okrog 57 %), petina iz Afganistana in le malo manj iz Balkana (predvsem Kosova in Albanije), sledijo državljani Irana, Pakistana ter podsaharskih držav od Senegala do Somalije (Park, 2016). Druga značilnost je odločna prevlada mlajših moških, kar kaže na prevladujoče ekonomske motive in ne toliko na krizni značaj. Beguncev je sicer zanesljivo največ iz Sirije, a tudi pri tej skupini gre očitno za dokaj heterogeno strukturo. Javili so se dvomi, da so vsi žrtve pregona, pač pa so lahko tudi storilci

in med njimi zelo agresivne frakcije (Simon, 2016). Begunci so dosegli turško ozemlje v približno normalni starostni in spolni distribuciji, po treh letih pa vstopa v Evropo pomlajena in maskulinizirana populacija.

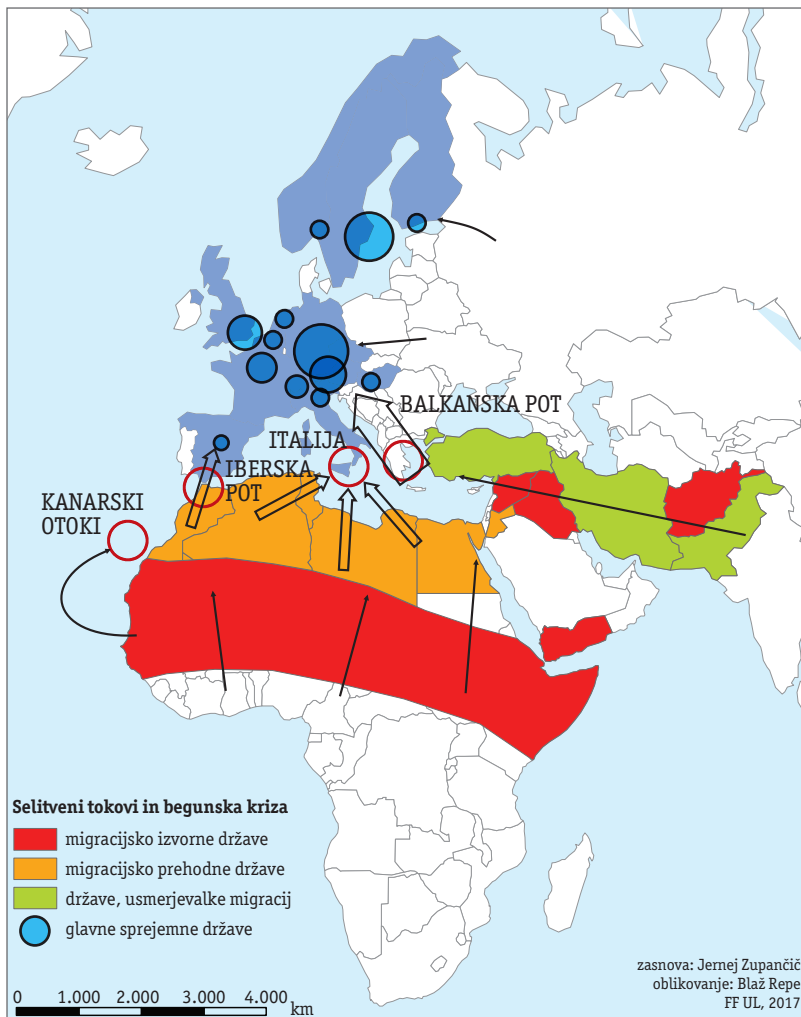
Migranti dosegajo Evropo po treh glavnih smereh (smeri z manj številčno in predvsem bolj kapilarno razporejeno imigrantsko populacijo je seveda več, intenzivnost selitev variira glede na nadzor prehodnih ozemelj in druge okoliščine). Iz sahelskih in

podсахelskih območij prečkajo Sahara in dosežejo magrebsko obalo in se potem prebijajo do španskih enklav (Ceute in Melille) ali pa s čolni prečkajo Gibraltarsko ožino. Ta tok je kljub poskusom uspešen le za okrog 3 % vseh migrantov. Ilegalne selitve zavira Maroko, pa tudi španski nadzor ozkega akvatorija se izkazuje kot učinkovit. Redki se s čolni zatečejo na Kanarske otoke. Mnogo bolj frekventna smer poteka po morju od tunizijskih in libijskih obal do Lampeduse, Malte in Sicilije. Zaradi

dolžine je najbolj draga in tudi tvegana; po ocenah jih je v letih 2014 in 2015 nad 4.000 utonilo. Ta morska pot predstavlja okrog 16 % vseh priselitev proti Evropi. Za zavarovanje akvatorija in reševanje migrantov je bila organizirana obsežna pomorska akcija. Nekateri se prek Vzhodne Evrope prebijajo proti državam EU. Zdaleč največji del (blizu 80 %) selitvenih tokov poteka prek Turčije do grških egejskih otokov ter kopenske meje EU. Od tega je le majhen del prečkal turško-bolgarsko mejo zaradi restriktivne bolgarske mejne politike. Migracijski tok se je nadaljeval prek Makedonije in Srbije na Madžarsko, po zaprtju madžarske meje pa prek Hrvaške in Slovenije proti Avstriji, Nemčiji, Švici in Skandinaviji. Transitne države so se ob prečkanju 1,5 milijonskega selitvenega vala soočile z velikimi logističnimi, posledično pa tudi gospodarskimi težavami (Park, 2016).

Begunska kriza je postala evropski problem zaradi gospodarske in varnostne nepripravljenosti EU na ta scenarij. Dublinski dogovor iz leta 2013, s katerim so določili proporcionalni kvotni sistem, se je zlomil zaradi bistveno preseženega števila. Sledila je nekritična nemška imigracijska radodarnost, po kateri bi Nemčija v naslednjih letih sprejela po pol mio beguncev (Park, 2016). To je vplivalo na podvojitvev pritoka in pomešanje beguncev in ekonomskih migrantov. Za gospodarsko šibke tranzitne države je bilo to veliko breme. Nadzor na schengenskih mejah v Grčiji, na Madžarskem in v Sloveniji je odpovedal.

Slika 5: Selitveni tokovi in begunska kriza.

Slika 6: V zadnjem desetletju vladanja je bil Gadafi pobudnik vseafriške federacije, ki naj bi institucionalno trdneje povezala črno celino. Foto: Matjaž Napokoj.

Soočena z vrsto težav, vezanih na strukturo imigrantov in njihovo ravnanje, je zaradi varnostnih in kulturnih motivov Madžarska, ki je v prvi fazi migracijskega vala sprejela proporcionalno največ migrantov, z ograjami na južnih mejah tok blokirala. Ta se je usmeril na Hrvaško in prek Slovenije v Avstrijo (Simon, 2016). Nadzor je bil še naprej skromen, dokler ni zaradi pritiskov žične ograje jeseni 2015 postavila tudi Slovenija. Na ciljnih območjih so množice zaradi namestitvenih in oskrbovalnih stroškov postale gospodarsko breme. Mediji, politiki in del civilne družbe so pritiskali na humanitarne note in solidarnost, interpretacije o ekonomski koristnosti »influksa« (Izraz je postal pojem velikega števila slabo nadzorovane kvote priseljencev v kratkem času) so imigracijo celo spodbujale (Park, 2016). Druga težava je bila kulturna in varnostna. Kapilarno nasilje nad ranljivimi sku-

pinami domačega prebivalstva je bilo s strani politik in medijev v ciljnih državah prezrto in celo omalovaževano (Schuster, 2016). Sledila je reakcija desnih političnih polov ter radikalizacija politične sredine. Imigracija je postala resen notranjepolitični problem, begunci pa predmet humanitarne patetike na eni ter načelnega kulturnega nasprotovanja ter pojavov odkrite ksenofobije na drugi strani (Park, 2016). Poleg razširjenega mnenja, da je radikalen zasuk nemške, avstrijske in švedske imigracijske politike sledil predvsem po množičnih napadih imigrantov na ranljive skupine domačega prebivalstva, ima verjetno pomembnejšo vlogo spoznanje, da od pričakovanega pritoka delovne sile kratkoročno ne morejo pričakovati pozitivnih gospodarskih učinkov in tudi dolgoročno utegne biti projekcija vprašljiva, kljub nekaterim dobrim izkušnjam (Meaker, 2016). Poleg tega je pričakovati vsaj podvojitve števila

priseljencev, ko se bodo združevale družine; povečano število pa gre predvsem v kvoto vzdrževanega prebivalstva. Nemška imigracijska politika je v začetku leta 2016 naredila korenit zasuk in vse napore vložila v omejitve imigracij, znotraj EU pa se je pričelo iskanje solidarnostne razporeditve migrantov. Madžarska poteza z ostro žico na meji, nekaj mesecev ostro kritizirana, je postala sprejemljiva in nato zelena za doseganje ciljev varne Evrope. Da bi zaustavili ali vsaj omilili imigracijski pritisk, je sledilo pogajanje s Turčijo. Evropa je postala ne le energetska, ampak tudi varnostno odvisna od Turčije, kar izjemno ustreza njenim obujenim neoosmanskim geopolitičnim aspiracijam. Begunci so postali orodje geopolitike. Za nekatere evropske države je samovoljno dominantna vloga Nemčije pri tem vprašanju zadosten razlog za dvom o prihodnosti združene Evrope.

Zaključek

Ob povečanem številu beguncev po svetu sili v ospredje vrsta vprašanj. Samo s sprejemanjem beguncev / migrantov je mogoče reševati le sorazmerno majhen del celotne begunske kvote. Dopuščanje eksodusov je načeloma problematično, ker posredno opogumlja agresorja(e) pri etničnem čiščenju ter oblikovanju praznega prostora. Komu pripada bogastvo rodovitnega polmeseča (od koder se je izselila skoraj polovica prebivalcev) z izdatnimi naravnimi viri? Poslanstvo intervencionizma je – ne glede na kritike – edini način neposredne in posredne pomoči na izhodišču. Preprečevanje nastanka, zmanjševanje števila, regionalna zamejitev ter

omogočanje povratništva so bistveni za obvladljivost begunskih situacij v conah geopolitičnih prekrivanj, kjer se nahaja večina kriznih območij. Drugo vprašanje zadeva politično-teritorialno rekonstrukcijo političnega zemljevida Srednjega Vzhoda, saj se je dosedANJI očitno zlomil. Največji vir migrantov ustvarja revščina. Zaloge migrantov na območjih kaosa in revščine so nekaj deset mio. Brez spremenjene gospodarske paradigme do teh območij je pričakovanje o

zmanjšanju selitvenega pritiska proti svetovnemu severu iluzija. Drugo potencialno jedro emigrantov je na Arabskem polotoku. Nič manj ni pomembna pozornost do tranzitnih držav in specifičnih problemov, s katerimi se soočijo v primeru begunskega vala. Tranzitne države potrebujejo novim razmeram odgovarjajoče varnostne paradigme.

Tretje področje izpostavlja integracijske modele v sprejemnih družbah, a

je po svoji vsebini bistveno širše, saj zajema poleg družbenih in gospodarskih tudi prostorske, kulturne tudi varnostne komponente. Tudi podmen o načrtni kolonizaciji Evrope (v smislu izrecne islamizacije) ne gre jemati na lahko, še posebej če se hkrati srečuje s povsem realno teroristično grožnjo. Permisivne migrantske politike so večino svaril prezrle ter se konfrontirale z eno najbolj občutljivih evropskih notranjepolitičnih vprašanj: etničnim.

Viri in literatura

1. Akšın, S. 2007: Turkey. From Empire to Revolutionary Republic. New York University Press. New York.
2. Barnett, P. M., 2004: The Pentagon's New Map. War and Peace in the Twenty-First Century. Penguin Group. New York.
3. Bassam, T. 2001: Krieg der Zivilisationen. Politik und Religion zwischen Vernunft und Fundamentalismus. Heyne Bücher. München.
4. Brownlee, J., Masoud, T., Reynolds, A. 2013: The Arab Spring: the politics of transformation in North Africa and the Middle East. Oxford: Oxford University Press.
5. Davis, W. W., Azizian R. (ur) 2007: Islam, Oil and Geopolitics, Central Asia after september 11th. Rowman & Littlefield. Lanham.
6. De Falco, J.-M., Radcliffe, T., Riccardi, A. 2014: Le livre noir de la condition des chretiens dans le monde. XO Editions. Paris.
7. Lendmann, S., 2016
Medmrežje: <http://www.globalresearch.ca/more-evidence-of-turkeys-support-of-the-islamic-state-isis-in-liaison-with-us-and-nato/5500916> (22. 2. 2016).
8. Der Neue Fischer Weltalmanach 2016: Fischer Verlag. Frankfurt a. M.
9. Hanne, O., Neuville de la F. 2015: Panstwo Islamskie. Geneza nowego kalifatu. Dialog. Warszawa.
10. Huntington, S. P. 1996: The Clash of Civilisations. Simon & Schuster. New York.
11. Lacoste, Y. 1976: La géographie, ça sert, d'abord, à faire la guerre. Maspero. Paris.
12. Lacoste, I. 2009: Geopolitique. La longue histoire d'aujourd'hui. Larousse. Paris.
13. Lasserre, F., Gonon, E. 2008: Manuel de Geopolitique. Enjeux de pouvoir sur des territoires. Armand Colin. Paris.
14. Legewie, K. (ur), 2004: Die Türkei und Europa. Suhrkamp. Frankfurt a. M.
15. Litwak, R. S. 2007: Regime Change. US Strategy through the Prism of 9/11. John Hopkins University Press. Baltimore.
16. Magocsi, P. R. 2002: Historical Atlas of Central Europe, University of Washington Press. Seattle.
17. Mazower, M. 2002: Temna celina: dvajseto stoletje. Mladinska knjiga. Ljubljana.
18. Meaker, M., 2016: No German, No English – no jobs for refugees
Medmrežje: <http://www.ft.com/cms/s/2/8a2a533c-182a-11e6-b197-a4af20d5575e.html#axzz4CxnR8NJD> (24. 4. 2016).
19. O'Connor, B. (ur.) 2007: Anti-Americanism: History, Causes. Themes. Greenwood Press.
20. Park, J., 2016, Europe's Migration Crisis
Medmrežje: <http://www.cfr.org/refugees-and-the-displaced/europes-migration-crisis/p32874> (citirano 4.2. 2016).
21. Simon, J. 2016: They came, they saw, they depart! The view of refugees and migrants in Hungary (2015-2016). Migrants and refugees across Europe, Rome. april 27-29, 2016 (zbornik).
22. Schuster, S., 2016: (13.1.2016)
Medmrežje: <http://time.com/4178642/racist-violence-germany-refugees/> (29.1. 2016).
23. Rambotsham, O., Woodhouse, T., Miall, H. 2010: Contemporary conflict resolution. 2nd ed. Polity. Malden. USA.
24. Sandole, D.J.D. 2010: Peacebuilding. Polity Press. Malden & Cambridge.
25. Smith Dan, 2003: The Atlas of War and Peace. Earthscan Publications Ltd. London.
26. Unemployment statistics, 2015
Medmrežje: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics (citirano 22.4. 2016).
27. Zupančič, J. 2009: Političnogeografska analiza Balkana. Dela. 32. 85-134.
28. Zupančič, J. 2012. Arabski prostor v geopolitični perspektivi. Dela. 38. 71-87.
29. Zupančič, J. 2005: Geografski vidik kriznih območij. Geografski obzornik. 52. 3. 4-10.